

Sirojov Qilich Sirojovich. BDU, Mustaqil izlanuvchisi .

ANNOTATSIYA

Fashizmga qarshi urush yillarida, ya'ni Ikkinchi jahon urushi davrida, O'zbekistonda sanoatning harbiy izga ko'chirilishi muhim tarixiy jarayonlardan biri bo'ldi. Urushning boshlanishi bilan, Sovet Ittifoqi frontga zarur qurol-yarog' va materiallarni yetkazib berish uchun sanoatni va ishlab chiqarishni o'zgartirishga majbur bo'ldi. O'zbekiston ham bu jarayonga o'z hissasini qo'shdi. 1941-yilning iyunida urush boshlangach, frontdagi sanoatni saqlab qolish maqsadida ko'plab sanoat korxonalari, zavodlar va fabrikalar, ayniqsa, og'ir sanoat va qurollanish bilan bog'liq ishlab chiqarish ob'ektlari, urush zonasidan chetga ko'chirildi. O'zbekistonning Toshkent, Samarqand, Buxoro, Farg'ona va boshqa shaharlariga juda ko'plab korxonalar, jumladan, qurol-yarog' ishlab chiqarish zavodlari va boshqa strategik sanoat tarmoqlari ko'chirildi. Bu hududlar frontga yaqin bo'lib, Sovet Ittifoqining o'zining xavfsiz hududi hisoblangan.

O'zbekistonning engil sanoat sohalarida ham o'zgartirishlar yuz berdi. Misol uchun, matolar va poyabzal ishlab chiqarish, turli xil kiyim-kechak va boshqa mahsulotlar harbiy ehtiyojlarga moslashtirildi. Mahalliy sanoat tarmoqlari, masalan, paxta sanoati va kimyo sanoati, urush davrida harbiy maqsadlar uchun qayta tashkil etildi. Paxtadan olingan turli xom ashyolar (masalan, kimyoviy moddalar) va boshqa resurslar, qurollar ishlab chiqarish uchun ishlatildi. Urush davrida tashqi iqtisodiy aloqalar o'zgardi. O'zbekistonda yangi qurollar, aviatsiya motorlari, tanklar, artilleriya uchun qismlar ishlab chiqarildi. Buning uchun yangi korxonalar tashkil etildi.

Toshkentda aviatsiya motorlari zavodi ochildi, bu zavod frontga zarur bo'lgan barcha texnikalarni ishlab chiqarishga ixtisoslashgan edi. Shuningdek, navbatdagi yengil sanoat korxonalari ham harbiy izga ko'chirildi, ya'ni kiyim-kechak, ovqatlanish va boshqa mahsulotlar ishlab chiqarilishi va frontdagi askarlarga ta'minot qilindi. Paxta O'zbekiston uchun muhim resurs bo'lib, bu mahsulotlar ham urush davrida harbiy maqsadlar uchun ishlatildi. O'zbekiston paxta tolasini ishlab chiqarish va qayta ishlashda katta ahamiyatga ega edi, va bu jarayonlar urush uchun zarur bo'lgan materiallar ishlab chiqarishda ham yordam berdi.

Urush yillarida O'zbekiston frontga militsiya, harbiy maxsus bo'linmalar va inson resurslarini taqdim etgan bo'lsa, shuningdek, harbiy sanoat uchun zarur materiallar, qurollar va boshqa vositalarni ishlab chiqishda katta rol o'ynadi. O'zbekistonning engil va mahalliy sanoati ko'plab ishlov berish va ishlab chiqarish jarayonlarida faol qatnashdi.

Ikkinchi jahon urushi yillarida O'zbekiston nafaqat inson resurslari, balki sanoat tarmoqlarining ham muhim qo'llab-quvvatlashini ko'rsatdi. Harbiy izga ko'chirilgan sanoat, shu jumladan engil va mahalliy sanoat, urushning harbiy ehtiyojlarini ta'minlashda katta rol o'ynadi.

Kalit so'zlar

Ikkinchi jahon urushi, front, qahramon, fashizm, harbiy sanoat Buxoro, Toshkent, Samarqand mehnatkashlari, sanoat, engil sanoat, mahalliy sanoat, aviatsiya, harbiy kiyim-kechak, qurol-yarog', paxta sanoati, kimyo sanoati, harbiy bo'linmalar, aviatsiya, tank, tank motorlari, snaryad, artilleriya o'qlari.

Abstract

During the years of the war against fascism, that is, during the Second World War, the transfer of industry to the military path in Uzbekistan was one of the important historical processes. With the

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-9

beginning of the war, the Soviet Union was forced to transform industry and production in order to supply the front with the necessary weapons and materials. Uzbekistan also made its contribution to this process. When the war began in June 1941, in order to preserve industry at the front, many industrial enterprises, plants and factories, especially heavy industry and production facilities related to armaments, were relocated from the war zone. A large number of enterprises, including arms factories and other strategic industries, were relocated to Tashkent, Samarkand, Bukhara, Fergana and other cities of Uzbekistan. These territories were close to the front and were considered a safe zone for the Soviet Union.

Changes also occurred in the light industry of Uzbekistan. For example, the production of fabrics and shoes, various types of clothing and other products were adapted to military needs. Local industries, such as the cotton industry and the chemical industry, were reorganized for military purposes during the war. Various raw materials (for example, chemicals) and other resources obtained from cotton were used to produce weapons. Foreign economic relations changed during the war. New weapons, aircraft engines, tanks, and artillery parts were produced in Uzbekistan. New enterprises were created for this.

An aircraft engine plant was opened in Tashkent, which specialized in the production of all equipment needed for the front. Other light industry enterprises were also transferred to the military path, that is, to the production of clothing, food and other products and supplies for soldiers at the front. Cotton was an important resource for Uzbekistan, and these products were also used for military purposes during the war. Uzbekistan was of great importance in the production and processing of cotton fiber, and these processes also helped in the production of materials necessary for the war.

During the war years, Uzbekistan provided the front with militia, military special units and human resources, and also played a major role in the development of materials, weapons and other means necessary for the military industry. Light and local industry of Uzbekistan actively participated in many processing and production processes.

During the Second World War, Uzbekistan provided significant support not only in human resources, but also in industrial sectors. The industry transferred to the military path, including light and local industry, played a major role in ensuring the military needs of the war.

Keywords

World War II, front, hero, fascism, military industry, workers of Bukhara, Tashkent, Samarkand, industry, light industry, local industry, aviation, military uniforms, weapons, cotton industry, chemical industry, military units, aviation, tank, tank engines, projectile, artillery shells.

Аннотация

В годы войны с фашизмом, то есть в годы Великой Отечественной войны, перевод промышленности Узбекистана на военные рельсы был одним из важных исторических процессов. С началом войны Советскому Союзу пришлось трансформировать промышленность и производство, чтобы обеспечить фронт необходимым вооружением и материалами. Узбекистан также внес свой вклад в этот процесс. С началом войны в июне 1941 года многие промышленные предприятия, заводы и фабрики, особенно предприятия тяжелой промышленности и производства вооружений, были выведены из зоны боевых действий, чтобы сохранить промышленность на фронте. Многие предприятия, в том числе оружейные заводы и другие стратегические отрасли промышленности, были переведены в Ташкент, Самарканд, Бухару, Фергану и другие города Узбекистана. Эти районы находились близко к линии фронта и считались безопасными зонами для Советского Союза.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-9

Изменения произошли и в легкой промышленности Узбекистана. Например, производство тканей и обуви, различных видов одежды и других изделий было адаптировано к военным нуждам. Местные отрасли промышленности, такие как хлопчатобумажная и химическая, во время войны были реорганизованы в военных целях. Различное сырье (например, химикаты) и другие ресурсы, полученные из хлопка, использовались для производства оружия. Внешнеэкономические связи изменились во время войны. В Узбекистане производились новые виды оружия, авиадвигатели, танки, детали для артиллерии. Для этой цели были созданы новые предприятия.

В Ташкенте был открыт завод авиадвигателей, специализирующийся на производстве всей необходимой фронту техники. Также следующее поколение предприятий легкой промышленности было переведено на военный путь, то есть на производство одежды, продуктов питания и других товаров и снабжение солдат на фронте. Хлопок является важным ресурсом для Узбекистана, и эта продукция также использовалась в военных целях во время войны. Узбекистан имел большое значение в производстве и переработке хлопкового волокна, и эти процессы также способствовали производству материалов, необходимых для войны.

В годы войны Узбекистан обеспечивал фронт милицией, воинскими спецподразделениями, людскими ресурсами, а также играл большую роль в создании необходимых для военной промышленности материалов, вооружения и других средств. Легкая и бытовая промышленность Узбекистана активно участвовала во многих процессах переработки и производства.

Во время Второй мировой войны Узбекистан оказывал значительную поддержку не только в людских ресурсах, но и в промышленных секторах. Промышленность, в том числе легкая и кустарная, переведенная на военный лад, сыграла важную роль в обеспечении военных нужд войны.

Ключевые слова

Вторая мировая война, фронт, герой, фашизм, военная промышленность, рабочие Бухары, Ташкента, Самарканда, промышленность, легкая промышленность, местная промышленность, авиация, военная форма, оружие, хлопчатобумажная промышленность, химическая промышленность, воинские части, авиация, танк, танковые двигатели, снаряд, артиллерийские снаряды.

KIRISH

Urush keng ko'lamda yengil va oziq-ovqat sanoati korxonalarini qurish resurslarini jiddiy ravishda qisqartirib yubordi. Ana shu tarmoqlarga kapital mablag' sarflash urushdan oldingi davrdagiga nisbatan umuman mamlakat buyicha urush yillarida taxminan 60 foizga qisqardi. 1942 yilda yengil sanoat buyumlari chiqarish topshirigi ancha kupaydi. Bu topshirik Uzbekistonga ko'chirib keltirilgan barcha korxonalarining to'la quvvatini xisobga olgan xolda ishlab chikilgan edi. Maxsulot ishlab chikarish hajmining ortishi tegishli moddiy-texnika bazasini vujudga keltirish va tarmoqni xom ashyo, yokilgi, elektr energiya bilam ta'minlashni talab qildi. Uzbekiston yengil sanoati urushgacha bo'lgan davrda yordamchi xo'jaliklarga mutlaqo ega emas edi. Metallfurnitura, metiz, poyabzal qoliplari, ximikatlari, namat, arqon- bularning xammasi tashkaridan keltirilgan edi. Mamlakatning markaziy qismidan maxsulot yetkazib berish qariyb butunlay tuxtab qolgan urushning dastlabki paytlaridanoq zarur materiallar ishlab chikarishni shu joyning uzida tashkil etish kerak edi.

Respublika partiya va sovet organlari kuchirib keltirilgan uskunalarni zudlik bilan ishga solib yuborish va mavjud korxonalar ishini yaxshilash yuzasidan katta ishlarni, qildilar. 1942 yil 2-sentyabrda Uzbekiston KP (b) Markaziy Komitetining VI Plenumi bo'lib o'tdi. Plenum yengil va maxalliy sanoat korxonalarini ishini yaxshilash yuzasidan konkret tadbirlar belgilab berdi. Uzbekiston KP (b) Markaziy Komiteti va Xalk Komissarlar Soveti oblast partiya komitetlari va oblast ijroiya komitetlari zimmasiga ko'chirib keltirilgan korxonalarining to'la quvvat bilan ishlashini taminlash majburiyatini yuklab, ularga ishchi kuchi, qurilish materiallari, elektr energiya, transport ajratib berdi. 1943 yil oktyabrigacha 10 tadan ko'proq korxonalar tashkil etildi. Bir yil ichida maxalliy sanoat quvati 117 million sumlik, respublika sanoati bo'yicha 94 million so'mlik ko'paydi.

Urush yillarida respublika maxalliy sanoatida axoli uchun xilma-xil maxsulotlar: temir krovat, setkalar, quyilmalar, pechka quymasi, elektr plitkalar, elektr dazmollari, primus ignalari, osh va choy qoshiklar, turli qaychilar, tunuka buyumlar, bolalar aravalari, velosipedlar, chanalar, metall va yogoch uyinchoqlar, myasorubkalar qoliqlar, bochkalar, mebel, turli rangli siyoxlar, yelim, poyafzal uchun krem, «chistol» poroshogi va boshqa malsulotlar ishlab chiqarildi. Ayni vaqtda ana shu korxonalar front uchun granatalar, minomyotlarning detallari, motorlar uchun isitgichlar, bronza detallari va boshqa malsulotlar ishlab chiqardilar. Masalan, Chkalov nomli metall buyumlar zavodi urushgacha turli xil keng iste'mol mollari — chelak, togora, kurakcha duxovka, myasorubka, metall uyinchoqlar, bolalar velosipedlari va aravachalari, chanalar va shu singarilarni ishlab chiqarar edi. Urush boshlaridanoq esa korxonalar xarbiy anjomlar, turli detallar, minomyotlar va boshqa buyumlar ishlab chikarishga kirishdi. Bu maxsulot kuchirib keltirilgan korxonalar bilan kooperatsiya tarzida chiqarildi. Zavod yalpi malsulot xajmi 1940 yildagi 1,8 million sumdan 1943 yilda 5,8 million sumga ko'paydi, yoki 322,2 foiz ortdi. Ayni vaqtda korxonalar urush vaqti sharoitlarida keng iste'mol buyumlari: osh va choy qoshiklari, vilkalar, manqallar, zajigalkalar, poyabzal nagallari xam ishlab chiqardi. Toshkentdagi yogoch ishlab zavodi urushgacha xilma-xil uy-ruzugor mebellari ishlab chiqargan bulsa, endilikda maxsus buyurtmani bajarishga kirishdi. Ayni vaktida zavod kollektivi chikitlardan bolalar uyinchoqlari, shuningdek kulolchilik idishlari tayyorladi. Buning uchun qipiqdan yokilgi sifatida foydalanildi. Zavod yalpi maxsulot 1940 yildagi 1,2 million sumdan 1943 yilda 5 million so'mga etdi.

Urush yillarida zavod qo'shimcha uskunalalar bilan ta'minlandi. Bu esa tayyorlash sexini tashkil etish va potok usulida maxsulot chiqarishga o'tish imkonini berdi. Chuyandan xo'jalik buyumlari tayyorlaydigan zavod urushgacha chuyalar buyumlar, elektr plitkalar, elektr dazmollar, kulflar chiqarar edi, shuningdek qozon qurish ishlarini bajarar edi. Urush yillarida zavod ishchilari Uzbekistonga ko'chirib keltirilgan korxonalarini tiklashda katta yordam berdilar, remont mexanika va qozon sistemasi bajarishni, vagrankalar tayyorlashni o'rganib oldilar. Bundan tashqari, zavod xalq qurilishlari — Fargona kanali, Bekobod metallurgiya zavodi, Angrenugol», «Farxadstroy» uchun turli detallar tayyorlash topshirigini bajardi. Korxonalar yalpi maxsuloti 1940 yildagi 0,6 million so'mlikdan 1943 yilda 1,7 million so'mlikka yetdi. Aravosozlik zavodi juda qiyin axvolda edi. U qariyb ikki yil rekonstruksiya qilindi, uskunalalar bilan jixozlandi. Bu zavod Armiya uchun qo'sh o'tli o'n mingta aravalar tayyorlab chiqarish mumkin edi. Birok zavod butun urush davomida maxsus yog'och va ayrim profildagi metallga katta extiyoj sezib keldi. Odatda bu maxsulotlar ilgari ittifoqning boshqa oblastlaridan keltirilgan edi. Bularning xammasi ko'sh o'tli aravalar ishlab chiqarishga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Shuni aytish kifoyaki, 1943 yilda atigi mingta arava tayyorlandi. Zavod zarur xom ashyoning keskin yetishmasligi oqibatida boshqa maxsulotlar ishlab chiqarishga, remont ishlari bilan shugullanishga majbur bo'ldi.

Respublika maxalliy sanoatining boshqa ko'pgina korxonalarida xam ana shunday manzarani ko'rish mumkin edi. Urush yillarida sovun tayyorlash sanoati, ip gazlama, piyma, poyabzal, junni qayta ishlash, mineral o'g'itlar, galantereya buyumlari sanoati, shuningdek tuz qazib chiqarish rivojlandi. Arava remonti ustaxonalari, metall buyumlar va maishiy xizmat ustaxonalari tarmogi ancha kengaydi. Uzbekiston yengil va malalliy sanoat mexnatkashlari ning mexnat qaxramonligi, fidokorligi front va mamlakat ichkarisi uchun maxsulot yetishtirishni yil sayin ko'paytira orish, oldimizda turgan boshqa muxim va zifalarni bajarish imkonini berdi.

Shunday qilib, 1945 yilda Uzbekiston kattik charm buyumlar ishlab hiqarish bo'yicha O'rta Osiyo respublikalari o'rtasida birinchi o'rinni, ichki trikotaj, poyabzal ishlab chiqarish bo'yicha esa ikkinchi o'rinni egalladi. Ma'lumotlar yana shundan xam dalolat beradiki, yukorida tilga olingan malsulot turlari faqat Uzbekistondagina ishlab chiqarildi. Vaxolanki, boshqa respublikalarda ayrim tarmoqlar bo'yicha maxsulot ishlab chiqarish kamayib ketganligini ko'ramiz.

Urush yillarida Uzbekiston yengil sanoati nemis-fashist bosqinchilar ustidan —galabani ta'minlash ishiga salmoqli xissa qo'shdi. Yengil sanoatning yigiruv, trikotaj, ip yigiruv va boshqa yangi tarmoqlari vujudga keldi. Bir qancha tikuvchilik fabrikalari qayta tashkil etilganligi tufayli Uzbekiston rivojlangan tikuvchilik markazi bo'lib qoldi, jumladan, tikuvchilik buyumlari chiqarish 1944 yilda 1940 yildagiga nisbatan 1,5 baravar ko'paydi. Respublika yengil sanoat xalq komissariati ixtiyorida 1943 yilda 37 korxonaga bo'lgan bo'lsa, 1945 yilda 50 dan ko'proq, maxalliy sanoatda esa 10 dan ko'proq korxonaga bor edi. Urush yillarida toshkentliklar Armiya uchun 800 mingta gimnasterka, 2 million 636 mingta telogreyka, soldatlar uchun 2 million 221 ming 200 juft poyafzal berdilar. Uzbekistonning mamlakat yengil sanoati umumiy potensialidagi xissasi ortdi. Bu xissa 1940 yildagi 0,63 foizdan 1941 yilda 9,3 foizga ko'paydi. Uzbekiston yengil sanoati urush yillarida nemis-fashist bosqinchilar ustidan galabani ta'minlash ishiga salmoqli xissa qo'shdi. Bu yerda yengil sanoatning yangi tarmoqlari: yigiruv, trikotaj, ip-yigiruv va boshqa tarmoqlari tashkil etildi. Uzbekistonda bir qancha tikuvchilik fabrikasining qayta tashkil etilganligi tufayli respublikamiz rivojlangan tikuvchilik sanoati markazi bo'lib qoldi, jumladan, tikuvchilik malsuloti 1940 yildagiga nisbatan 1944 yilda 107 million kvadrat ditsimetrga yetdi yoki 1,5 baravar ko'paydi. Yuqorida aytilganlardan quyidagicha xulosa chikarish zarur: yengil sanoat ishchilarining urush davridagi mexnatiga ularning davlat planini bajarganligi yoki bajarmaganligiga qarab baxo berib bo'lmaydi. Ularning mexnatiga yengib o'tishga to'g'ri kelgan obyektiv sharoitlarni shuningdek bergan maxsulotlarning miqdorini xisobga olgan xolda baxo berish kerak. Bu— yengil va malalliy sanoat mexnatchilari nemis-fashist bosqinchilari ustidan umumxalk galabasiga qo'shgan xissasiga, ularning Vatanimiz ozodligi va mustaqilligi uchun galabaga erishish yo'lida qilingan fidokorona mexnati, kuch-gayratiga berilgan munosib baxo bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Ikkinchi jahon urushi yillarida O'zbekiston nafaqat inson resurslari, balki sanoat tarmoqlarining ham muhim qo'llab-quvvatlashini ko'rsatdi. Harbiy izga ko'chirilgan sanoat, shu jumladan engil va mahalliy sanoat, urushning harbiy ehtiyojlarini ta'minlashda katta rol o'ynadi.

Urush yillarida O'zbekiston sanoati haqida gapirganda, Ikkinchi jahon urushi davri O'zbekiston sanoatining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatganini aytish mumkin. Sanoat rivojlanishi va iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash uchun ko'plab o'zgarishlar amalga oshirilgan.

Ikkinchi jahon urushi boshlanishi bilan, ko'plab sanoat korxonalari va zavodlar Ukrainadan, Rossiyadan va boshqa frontga yaqin hududlardan O'zbekistonga ko'chirilgan. Bu yerda ularga yangi ishlab chiqarish quvvatlari yaratildi, va bu ko'chirish sanoatning tez rivojlanishiga olib keldi. Urush

davrida paxta yetishtirish O'zbekistonda asosiy sanoat tarmog'i bo'lib qolgan, ammo sanoat sektorining boshqa sohalari ham rivojlandi. Masalan, kimyo sanoati, paxta tozalash zavodlari, metallurgiya va to'qimachilik sanoati kengaygan.

O'zbekiston sanoati, asosan, urush ehtiyojlarini qondirishga yo'naltirilgan edi. Urush paytida O'zbekistonga ko'plab harbiy texnikalar ishlab chiqarish, kiyim-kechak va oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish vazifasi yuklatilgan edi. Urush davrida O'zbekistonning energetika sektori ham kuchli rivojlanishga yuz tutdi. Bu davrda yangi energetika manbalari va ishlab chiqarish zavodlari qurildi. Urush yillarida sanoat O'zbekistonda tez rivojlanib, yangi ishlab chiqarish tarmoqlari va texnologiyalar paydo bo'ldi. Bu rivojlanish, ayniqsa, urushning oxiriga kelib, mintaqaning iqtisodiy salohiyatini oshirdi.

Urush yillarida Uzbekiston yengil sanoati nemis-fashist bosqinchilar ustidan —galabani ta'minlash ishiga salmoqli xissa qo'shdi. Yengil sanoatning yigiruv, trikotaj, ip yigiruv va boshqa yangi tarmoqlari vujudga keldi. Bir qancha tikuvchilik fabrikalari qayta tashkil etilganligi tufayli Uzbekiston rivojlangan tikuvchilik markazi bo'lib qoldi, jumladan, tikuvchilik buyumlari chiqarish 1944 yilda 1940 yildagiga nisbatan 1,5 baravar ko'paydi. Respublika yengil sanoat xalq komissariati ixtiyorida 1943 yilda 37 korxonalar bo'lgan bo'lsa, 1945 yilda 50 dan ko'proq, maxalliy sanoatda esa 10 dan ko'proq korxonalar bor edi. Urush yillarida toshkentliklar Armiya uchun 800 mingta gimnasterka, 2 million 636 mingta telogreyka, soldatlar uchun 2 million 221 ming 200 juft poyafzal berdilar. Uzbekistonning mamlakat yengil sanoati umumiy potensialidagi xissasi ortdi. Bu xissa 1940 yildagi 0,63 foizdan 1941 yilda 9,3 foizga ko'paydi. Uzbekiston yengil sanoati urush yillarida nemis-fashist bosqinchilar ustidan galabani ta'minlash ishiga salmoqli xissa qo'shdi. Bu yerda yengil sanoatning yangi tarmoqlari: yigiruv, trikotaj, ip-yigiruv va boshqa tarmoqlari tashkil etildi. Uzbekistonda bir qancha tikuvchilik fabrikasining qayta tashkil etilganligi tufayli respublikamiz rivojlangan tikuvchilik sanoati markazi bo'lib qoldi, jumladan, tikuvchilik mahsuloti 1940 yildagiga nisbatan 1944 yilda 107 million kvadrat ditsimetrga yetdi yoki 1,5 baravar ko'paydi. Yuqorida aytilganlardan quyidagicha xulosa chikarish zarur: yengil sanoat ishchilarining urush davridagi mehnatiga ularning davlat planini bajarganligi yoki bajarmaganligiga qarab baxo berib bo'lmaydi. Ularning mehnatiga yengib o'tishga to'g'ri kelgan obyektiv sharoitlarni shuningdek bergan mahsulotlarning miqdorini xisobga olgan holda baxo berish kerak. Bu— yengil va mahalliy sanoat mehnatchilari nemis-fashist bosqinchilari ustidan umumxalk galabasiga qo'shgan xissasiga, ularning Vatanimiz ozodligi va mustaqilligi uchun galabaga erishish yo'lida qilingan fidokorona mehnati, kuch-gayratiga berilgan munosib baxo bo'ladi.

MUXOKAMA VA NATIJALAR

1941 yil 22 iyun. Bu kuni butun insoniyat shu'm kun sifatda esga keladi. Xuddi kun nemis-fashist bosqinchilari dasturiy SSSRning yuqori chegaralariga xatkora bostirib kirdi. Oqibatda xalqimizning fashist bosqinchilariga qarshi kurashdi.

Mamlakatimiz bu urushga tayyorgarlikni to'la amalga oshirish emas edi. Bundan foydalanilgan dushman chegara xududlarini qisqa mahkamalarda ishg'ol qilib, mamlakat ichkariga qarab siljiy boshladi. Ana shunday ogir damda Hukumat ne-fashist bosqinchilariga qarshi umumiy xalk kurashini tashkil qildi va kurashning haqiqat ekaniga, bu urushda biz albatta, galabamizga xalqimizda ishonch ruhini tugdira oldi. 1941-yil 30-yil Davlat Mudofaa Qo'mitasi tuzilib, unga katta rejalar berildi. Davlat Mudofaa Qo'mitasi o'ziga berilgan huquqlardan foydali bo'lib, ichda mamlakat xalq xo'jaligini harbiy izga ko'chirish, mahnatkashlar ommasini safarbar qilish va jips ishlab chiqarish bo'yicha samarali ishlarni amalga oshirish, bular buyuk g'alabani ta'minlashdagi asosiy omili bo'ldi.

Fashizmga qarshi urush yillarida, ya'ni Ikkinchi jahon urushi davrida, O'zbekistonda sanoatning harbiy izga ko'chirilishi muhim tarixiy jarayonlardan biri bo'ldi. Urushning boshlanishi bilan, Sovet Ittifoqi frontga zarur qurol-yarog' va materiallarni yetkazib berish uchun sanoatni va ishlab chiqarishni o'zgartirishga majbur bo'ldi. O'zbekiston ham bu jarayonga o'z hissasini qo'shdi. 1941-yilning iyunida urush boshlangach, frontdagi sanoatni saqlab qolish maqsadida ko'plab sanoat korxonalari, zavodlar va fabrikalar, ayniqsa, og'ir sanoat va qurollanish bilan bog'liq ishlab chiqarish ob'ektlari, urush zonasidan chetga ko'chirildi. O'zbekistonning Toshkent, Samarqand, Buxoro, Farg'ona va boshqa shaharlariga juda ko'plab korxonalar, jumladan, qurol-yarog' ishlab chiqarish zavodlari va boshqa strategik sanoat tarmoqlari ko'chirildi. Bu hududlar frontga yaqin bo'lib, Sovet Ittifoqining o'zining xavfsiz hududi hisoblangan.

O'zbekistonning engil sanoat sohasida ham o'zgartirishlar yuz berdi. Misol uchun, matolar va poyabzal ishlab chiqarish, turli xil kiyim-kechak va boshqa mahsulotlar harbiy ehtiyojlarga moslashtirildi. Mahalliy sanoat tarmoqlari, masalan, paxta sanoati va kimyo sanoati, urush davrida harbiy maqsadlar uchun qayta tashkil etildi. Paxtadan olingan turli xom ashyolar (masalan, kimyoviy moddalar) va boshqa resurslar, qurollar ishlab chiqarish uchun ishlatildi. Urush davrida tashqi iqtisodiy aloqalar o'zgardi. O'zbekistonda yangi qurollar, aviatsiya motorlari, tanklar, artilleriya uchun qismlar ishlab chiqarildi. Buning uchun yangi korxonalar tashkil etildi.

Toshkentda aviatsiya motorlari zavodi ochildi, bu zavod frontga zarur bo'lgan barcha texnikalarni ishlab chiqarishga ixtisoslashgan edi. Shuningdek, navbatdagi yengil sanoat korxonalari ham harbiy izga ko'chirildi, ya'ni kiyim-kechak, ovqatlanish va boshqa mahsulotlar ishlab chiqarilishi va frontdagi askarlarga ta'minot qilindi. Paxta O'zbekiston uchun muhim resurs bo'lib, bu mahsulotlar ham urush davrida harbiy maqsadlar uchun ishlatildi. O'zbekiston paxta tolasini ishlab chiqarish va qayta ishlashda katta ahamiyatga ega edi, va bu jarayonlar urush uchun zarur bo'lgan materiallar ishlab chiqarishda ham yordam berdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev SH.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz.1-jild .T; O'zbekiston,2018.396 b.
2. Buxoro viloyat davlat arxivi,1157f. 1-ro'yxat.
3. "Sovet jangchisi" front gazetasi.1944 yil 10 mart.
4. "Pravda Vostoka" ,14 noyabr 1943 yil.
5. "Qizil Armiya", front gazetasi,1943 yil,10 mart.
6. O'zbekiston SSR tarixi,T;Fan,1975,300-480 betlar.